Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (drugi senat)

z dne 7. junija 2012*

„Direktiva 2000/78/ES — Enako obravnavanje pri zaposlovanju in delu — Različno obravnavanje na podlagi starosti — Listina Evropske unije o temeljnih pravicah — Splošna načela prava Unije — Kolektivna pogodba — Neupoštevanje poklicnih izkušenj, ki so bile pridobljene pri drugi družbi iz iste skupine podjetij, pri uvrstitvi stevardov letalske družbe v plačni razred — Pogodbena klavzula“

V zadevi C-132/11,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Oberlandesgericht Innsbruck (Avstrija) z odločbo z dne 9. marca 2011, ki je prispela na Sodišče 18. marca 2011, v postopku

Tyrolean Airways Tiroler Luftfahrt Gesellschaft mbH

proti

Betriebsrat Bord der Tyrolean Airways Tiroler Luftfahrt Gesellschaft mbH,

SODIŠČE (drugi senat),

v sestavi J. N. Cunha Rodrigues, predsednik senata, U. Lõhmus, A. Ó Caoimh, A. Arabadžiev (poročevalec) in C. G. Fernlund, sodniki,

generalni pravobranilec: Y. Bot,

sodni tajnik: A. Calot Escobar,

na podlagi pisnega postopka,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

— za Tyrolean Airways Tiroler Luftfahrt Gesellschaft mbH A. Grundei, odvetnik,

— za avstrijsko vlado C. Pesendorfer, zastopnica,

— za Evropsko komisijo V. Kreuschitz in J. Enegren, zastopnika,

na podlagi sklepa, sprejetega po opredelitvi generalnega pravobranilca, da bo v zadevi razsojeno brez sklepnih predlogov,

izreka naslednjo

* Jezik postopka: nemščina.

Sodbo

1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago člena 21(1) Listine Evropske unije o temeljnih pravicah (v nadaljevanju: Listina) in členov 1, 2 in 6 Direktive Sveta 2000/78/ES z dne 27. novembra 2000 o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 5, zvezek 4, str. 79).

2 Predlog je bil vložen v okviru spora med letalsko družbo Tyrolean Airways Tiroler Luftfahrt Gesellschaft mbH (v nadaljevanju: Tyrolean Airways) in Betriebsrat Bord der Tyrolean Airways Tiroler Luftfahrt Gesellschaft mbH (svet delavcev te letalske družbe, v nadaljevanju: Betriebsrat) glede razlage kolektivne pogodbe, ki velja za stevarde družbe Tyrolean Airways, v različici, ki se uporablja v postopku v glavni stvari (v nadaljevanju: kolektivna pogodba družbe Tyrolean Airways), in posebej glede vprašanja upoštevanja obdobij zaposlitve, ki so bila dopolnjena pri dveh drugih hčerinskih družbah skupine Austrian Airlines (v nadaljevanju: skupina), to je pri družbah Austrian Airlines AG (v nadaljevanju: Austrian Airlines) in Lauda Air Luftfahrt Gesellschaft mbH (v nadaljevanju: Lauda Air).

Pravni okvir

Ureditev Unije

3 Člena 1 in 2 Direktive 2000/78 določata:

„*Člen 1*

Namen

Namen te direktive je opredeliti splošni okvir boja proti diskriminaciji zaradi vere ali prepričanja, hendikepiranosti, starosti ali spolne usmerjenosti pri zaposlovanju in delu, zato da bi v državah članicah uresničevali načelo enakega obravnavanja.

Člen 2

Koncept diskriminacije

1. V tej direktivi „načelo enakega obravnavanja“ pomeni, da ne obstaja nikakršna neposredna ali posredna diskriminacija zaradi katerega od razlogov iz člena 1.

2. V smislu odstavka 1:

[…]

(b) se šteje, da gre za posredno diskriminacijo, kadar je zaradi kakšne navidez nevtralne določbe, merila ali prakse neka oseba določene vere ali prepričanja, ki ima določen hendikep ali je določene starosti ali spolne usmerjenosti, v primerjavi z drugimi v slabšem položaju, razen če:

(i) tako določbo, merilo ali prakso objektivno upravičuje legitimni cilj in je način uresničevanja tega cilja primeren in nujen […]

[…]

[…]“

4 Člen 3 Direktive 2000/78 z naslovom „Področje uporabe“ v odstavku 1 določa:

„V mejah pristojnosti, ki so prenesene na Skupnost, se ta direktiva uporablja za vse osebe, bodisi v javnem bodisi v zasebnem sektorju, vključno z javnimi telesi, kar zadeva:

(a) pogoje, pod katerimi je dostopna zaposlitev, samozaposlitev ali delo, vključno z izbirnimi merili in pogoji za sprejem v službo, ne glede na to, za katero vejo dejavnosti ali hierarhično mesto gre, vključno z napredovanjem;

[…]

(c) zaposlitev in delovne pogoje, vključno z odpustitvijo in plačilom;

[…]“

5 Člen 6 Direktive 2000/78 z naslovom „Upravičenost različnega obravnavanja zaradi starosti“ v odstavku 1 določa:

„Ne glede na člen 2(2) lahko države članice predvidijo, da različno obravnavanje zaradi starosti ne predstavlja diskriminacije, če ga v kontekstu nacionalnega prava objektivno in razumno utemeljujejo z legitimnim ciljem, vključno z legitimnimi cilji zaposlovalne politike, delovnega trga in poklicnega usposabljanja, in če so načini uresničevanja tega cilja primerni in nujni.

Tako različno obravnavanje je lahko med drugim:

(a) določitev posebnih pogojev glede dostopnosti zaposlitve in poklicnega usposabljanja, zaposlitve in dela, vključno s pogoji glede odpustitve in plačila, za mlade osebe, starejše delavce in osebe, ki so dolžne skrbeti za druge, zato da se spodbuja njihovo poklicno vključenost ali jim zagotavlja varstvo;

(b) z določitvijo minimalnih pogojev glede starosti, delovnih izkušenj ali delovne dobe glede dostopa do zaposlitve ali kakšnih ugodnosti, povezanih z zaposlenostjo;

[…]“

6 V skladu s členom 16(b) Direktive 2000/78 države članice sprejmejo potrebne ukrepe, s katerimi zagotovijo, da „se ali se lahko razveljavijo ali spremenijo vse določbe, ki so nasprotju z načelom enakega obravnavanja, v individualnih ali kolektivnih pogodbah“.

Avstrijska ureditev

7 Družbi Tyrolean Airways in Lauda Air sta hčerinski družbi družbe Austrian Airlines in sta v njeni 100-odstotni lasti.

8 Do združitve družb Austrian Airlines in Lauda Air je prišlo na podlagi sporazuma med socialnimi partnerji iz leta 2003. Od takrat so pogoji za zaposlitev kabinskega osebja teh dveh družb urejeni z enotno kolektivno pogodbo, ki ne predvideva upoštevanja obdobij zaposlitve, ki so bila prej dopolnjena pri družbi Tyrolean Airways.

9 Delovnopravna razmerja med družbo Tyrolean Airways in njenim kabinskim osebjem so urejena v kolektivni pogodbi te družbe.

10 V prilogi III k tej kolektivni pogodbi z naslovom „Določitev plač/uvrstitev v tarifni razred“ je v točki 1 z naslovom „Splošne določbe“ določeno, da se kabinsko osebje uvrsti v tarifni razred A ali B. V odstavku 7 te točke je navedeno, da se „prerazvrstitev iz tarifnega razreda A v tarifni razred B […] opravi po dopolnjenih treh letih delovne dobe, to je po natanko treh letih od zaposlitve delavca kot stevarda“ (v nadaljevanju: sporna klavzula kolektivne pogodbe družbe Tyrolean Airways).

11 Iz predložitvene odločbe je razvidno, da kolektivna pogodba družbe Tyrolean Airways podrobneje ne določa, ali se pojem „zaposlitev“ nanaša na zaposlitev v družbi Tyrolean Airways ali, splošneje, na zaposlitev v eni od treh družb v skupini. Določbe o področju uporabe *ratione personae* te kolektivne pogodbe pojasnjujejo le, da ta velja za kabinsko osebje družbe Tyrolean Airways.

12 Točka 3 priloge III h kolektivni pogodbi družbe Tyrolean Airways z naslovom „Plače kabinskega osebja“ v odstavkih 4 in 5 vsebuje razpredelnico, v kateri so določene plače stevardov, in posebno razpredelnico, v kateri so določene plače stevardov, ki imajo vsaj tri leta izkušenj.

13 V točki 2.2. kolektivne pogodbe za kabinsko osebje družbe Austrian Airlines je določeno:

„Prerazvrstitev v višji tarifni razred se opravi:

[…]

2.2. pri stevardih

2.2.1.
iz tarifnega razreda mlajšega stevarda brez diplome v tarifni razred mlajšega stevarda z diplomo.

Prerazvrstitev v nov tarifni razred se opravi po opravljenem izpitu, vendar najpozneje po treh letih delovne dobe. Takrat je delavec razporejen v četrto leto delovne dobe z opravljeno diplomo.“

14 Pogodbe o zaposlitvi stevardov družbe Tyrolean Airways v točki 8 običajno vsebujejo to klavzulo:

„Kadar je to pomembno za uporabo predpisa ali prava, se kot datum nastopa dela šteje datum nastopa dela pri družbi Tyrolean Airways.“

15 Iz spisa je razvidno, da morajo stevardi opraviti od šest- do osemtedensko izobraževanje, preden so usposobljeni za prvi let. Izobraževanje je sestavljeno iz splošnega in posebnega dela, ki sta prilagojena vrsti letala, na katerem bo stevard delal. Če je bil stevard kot tak že zaposlen pri drugi družbi, ki spada v skupino, se izobraževanje skrajša na štiri tedne. Namen tega skrajšanega izobraževanja je, da so zaposleni seznanjeni z lastnostmi letal, ki jih družba uporablja.

Spor o glavni stvari in vprašanji za predhodno odločanje

16 Betriebsrat je v tožbi, ki jo je 27. julija 2010 vložil na Landesgericht Innsbruck, predlagal, naj se ugotovi, da je treba stevarde, ki so zaposleni pri Tyrolean Airways in so v skladu s točko 3.5 priloge III h kolektivni pogodbi družbe skupno pridobili vsaj triletne izkušnje kot stevardi pri družbah Tyrolean Airways in/ali Austrian Airlines ali Lauda Air, uvrstiti v tarifni razred B.

17 To sodišče je s sodbo z dne 10. decembra 2010 ugodilo tožbenemu zahtevku in ugotovilo, da je treba točko 1.7 priloge III k tej kolektivni pogodbi razlagati tako, da se „prerazvrstitev iz tarifnega razreda A v tarifni razred B […] opravi po dopolnjenih treh letih delovne dobe, to je po natanko treh letih od takrat, ko se je delavec v skupini zaposlil kot stevard“.

18 Predložitveno sodišče, na katero je družba Tyrolean Airways vložila pritožbo, meni, da so sposobnosti in znanje, ki jih osebje pridobi pri vsaki od treh družb iz skupine, vsebinsko enaki. Po mnenju tega sodišča so naloge, ki jih opravljajo stevardi pri teh družbah, skoraj popolnoma enake. Razlikujejo se le zato, ker je mesto, kjer je kuhinja, pri različnih vrstah letal različno, in zaradi majhnih odstopanj pri opravilih, ki jih mora kabinsko osebje opraviti med letom, ki so posledica lastnosti posameznega letala.

19 To sodišče je štelo, da sporna klavzula kolektivne pogodbe družbe Tyrolean Airways in tako tudi klavzula, ki je običajno v točki 8 pogodb o zaposlitvi stevardov pri družbi Tyrolean Airways, pomenita diskriminacijo na podlagi starosti, ker uvajata razlikovanje na podlagi starosti, pri kateri je stevard pridobil sposobnosti in znanje, ki jih zahteva družba. V skladu s sodno prakso Sodišča so sicer pravne posledice nespoštovanja temeljnih pravic določene v nacionalnem pravu, vendar predložitveno sodišče na podlagi preučitve zadev, ki se nanašajo na protikonkurenčne sporazume, meni, da bi lahko šlo v tem primeru za razlog za absolutno ničnost.

20 V teh okoliščinah je Oberlandesgericht Innsbruck prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ti vprašanji:

„1. Ali je nacionalno določilo kolektivne pogodbe – ki starejše delavce posredno diskriminira tako, da se pri njihovi uvrstitvi v tarifne razrede iz kolektivne pogodbe [družbe Tyrolean Airways], s čimer je določena tudi višina plače, upoštevajo le sposobnosti in znanje, ki so jih kot stevardi pridobili pri določeni letalski družbi, ne pa vsebinsko enake sposobnosti in znanje, ki so jih ti pridobili pri drugih letalskih družbah iz skupine – v nasprotju s trenutno veljavnim pravom Unije, zlasti s členom 21 [Listine] (v povezavi s členom 6(1) PEU), s splošnim načelom prava Unije (člen 6(3) PEU), to je prepovedjo diskriminacije na podlagi starosti, in s členi 1, 2 in 6 Direktive [2000/78]? Ali to velja tudi za pogodbe o zaposlitvi, ki so bile sklenjene pred 1. decembrom 2009?

2. Ali lahko nacionalno sodišče klavzulo posamezne pogodbe – pri čemer ta klavzula posredno krši člen 21 [Listine], splošno načelo prava Unije, to je prepoved diskriminacije na podlagi starosti, in/ali člene 1, 2 in 6 Direktive [2000/78] – po analogiji s sodbo z dne 5. februarja 2004 v zadevi Rieser Internationale Transporte (C-157/02, Recueil, str. I-1477) in sodno prakso glede sporazumov, ki so v nasprotju s konkurenčnimi pravili, iz sodbe z dne 25. novembra 1971 v zadevi Béguelin Import (22/71, Recueil, str. 949) na podlagi neposrednega horizontalnega učinka temeljnih pravic Unije šteje za delno nično in te klavzule ne uporabi?“

Vprašanji za predhodno odločanje

Prvo vprašanje

21 Predložitveno sodišče s prvim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba pravo Unije, zlasti člena 2 in 6(1) Direktive 2000/78, razlagati tako, da nasprotuje določbi kolektivne pogodbe, v skladu s katero se pri uvrstitvi v tarifne razrede iz te pogodbe, s čimer je določena tudi višina plače, upoštevajo le poklicne izkušnje, ki so bile pridobljene na delovnem mestu stevarda določene letalske družbe, ne upoštevajo pa se vsebinsko enake delovne izkušnje, ki so bile pridobljene pri drugi družbi iz iste skupine podjetij.

22 Kot izhaja iz sodne prakse, morajo socialni partnerji ob sprejemanju ukrepov, ki spadajo na področje uporabe Direktive 2000/78, ki glede zaposlovanja in dela konkretizira načelo prepovedi diskriminacije zaradi starosti, spoštovati to direktivo (sodba z dne 13. septembra 2011 v zadevi Prigge in drugi, C-447/09, ZOdl., str. I-8003, točka 48 in navedena sodna praksa).

23 V teh okoliščinah je treba prvo vprašanje preučiti le glede na Direktivo 2000/78.

24 Sporna klavzula kolektivne pogodbe družbe Tyrolean Airways določa, da se prerazvrstitev iz tarifnega razreda A v tarifni razred B opravi po dopolnjenih treh letih delovne dobe. Ta določba torej ureja določitev tarifnega razreda, v katerega so uvrščeni delavci pri zaposlitvi v tej skupini. Posledično vpliva tudi na njihovo plačilo. Zato je treba tako ureditev obravnavati tako, da uvaja pravila glede pogojev, pod katerimi je dostopna zaposlitev, ter glede pogojev za sprejem v službo in pogojev v zvezi s plačilom v smislu člena 3(1)(a) in (c) Direktive 2000/78.

25 Zato je treba šteti, da se Direktiva 2000/78 uporablja za položaj, kakršen je ta v postopku v glavni stvari.

26 V postopku v glavni stvari je Betriebsrat navajal, da bi bili stevardi zadevnih družb z večletnimi poklicnimi izkušnjami v okviru skupine v primeru zaposlitve pri družbi Tyrolean Airways ponovno uvrščeni v tarifni razred A.

27 Zdi se, da prvo vprašanje temelji na domnevi, da bi lahko diskriminacija na podlagi starosti izhajala iz tega, da se na podlagi sporne klavzule kolektivne pogodbe Tyrolean Airways ne upošteva delovna doba, ki je bila dopolnjena pri drugih družbah v skupini.

28 V zvezi s tem je treba spomniti, da iz člena 2(1) Direktive 2000/78 v povezavi s členom 1 te direktive izhaja, da v tej direktivi načelo enakega obravnavanja prepoveduje kakršno koli neposredno ali posredno diskriminacijo, med drugim zaradi starosti. Poleg tega iz člena 2(2)(b) te direktive izhaja, da se po tej direktivi šteje, da gre za posredno diskriminacijo na podlagi starosti, kadar je zaradi kakšne navidez nevtralne določbe, merila ali prakse oseba določene starosti v primerjavi z drugimi osebami v slabšem položaju, razen če tako določbo, merilo ali prakso objektivno upravičuje legitimen cilj in je način uresničevanja tega cilja primeren in nujen.

29 Čeprav določba, kakršna je ta, navedena v točki 21 te sodbe, lahko povzroči različno obravnavanje glede na datum zaposlitve pri zadevnem delodajalcu, tako različno obravnavanje niti neposredno niti posredno ne temelji niti na starosti niti na okoliščinah, povezanih s starostjo. Pri uvrstitvi v tarifni razred se morebitne izkušnje, ki jih je stevard pridobil pri drugi družbi iz iste skupine podjetij, namreč ne upoštevajo, pri čemer to ni odvisno od starosti tega stevarda v trenutku njegove zaposlitve. Ta določba torej temelji na merilu, ki ni niti neločljivo (glej *a contrario* sodbo z dne 12. oktobra 2010 v zadevi Ingeniørforeningen i Danmark, C-499/08, ZOdl., str. I-9343, točka 23) niti posredno povezano s starostjo delavcev, čeprav ni mogoče izključiti možnosti, da bi uporaba spornega merila v posamičnih primerih lahko povzročila prerazvrstitev zadevnih stevardov iz tarifnega razreda A v tarifni razred B pri starosti, ki je višja od starosti stevardov, ki so pridobili enakovredne izkušnje pri družbi Tyrolean Airways.

30 V teh okoliščinah ni mogoče šteti, da sporna klavzula kolektivne pogodbe družbe Tyrolean Airways uvaja različno obravnavanje na podlagi starosti v smislu določb člena 1 Direktive 2000/78 v povezavi z določbami člena 2(2)(b) te direktive.

31 Iz zgoraj navedenega je razvidno, da je treba na prvo vprašanje odgovoriti tako, da je treba člen 2(2)(b) Direktive 2000/78 razlagati tako, da ne nasprotuje določbi kolektivne pogodbe, v skladu s katero se pri uvrstitvi v tarifne razrede iz te pogodbe, s čimer je določena tudi višina plače, upoštevajo le poklicne izkušnje, ki so bile pridobljene na delovnem mestu stevarda določene letalske družbe, ne upoštevajo pa se vsebinsko enake delovne izkušnje, ki so bile pridobljene pri drugi družbi iz iste skupine podjetij.

Drugo vprašanje

32 Glede na odgovor na prvo vprašanje na drugo vprašanje ni treba odgovoriti.

Stroški

33 Ker je ta postopek za stranki v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški, priglašeni za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (drugi senat) razsodilo:

Člen 2(2)(b) Direktive Sveta 2000/78/ES z dne 27. novembra 2000 o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu je treba razlagati tako, da ne nasprotuje določbi kolektivne pogodbe, v skladu s katero se pri uvrstitvi v tarifne razrede iz te pogodbe, s čimer je določena tudi višina plače, upoštevajo le poklicne izkušnje, ki so bile pridobljene na delovnem mestu stevarda določene letalske družbe, ne upoštevajo pa se vsebinsko enake delovne izkušnje, ki so bile pridobljene pri drugi družbi iz iste skupine podjetij.

Podpisi